

TSKB KALKINMA PERSPEKTİFİ

Mart 2023

Mor Kaldıraç Kadını Güçlendirmek İçin İklim Finansmanı

Dr. Feridun Tur
Yağmur Deniz Çufadar

TSKB

Ekonomik Araştırmalar

Hazırlayan

Dr. Feridun Tur | turf@tskb.com.tr

Yağmur Deniz Çufadar | cufadary@tskb.com.tr

Rapor Tasarımı

Mukaddes Emecen | emecenm@tskb.com.tr

2023 Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. her hakkı mahfuzdur.

Bu doküman Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.'nin yatırım bankacılığı faaliyetleri kapsamında, kişisel kullanıma yönelik olarak ve bilgi için hazırlanmıştır. Bu dokümana dayalı herhangi bir işlem yapılması tarafımızdan öngörülen bir husus değildir. Belirtilen görüşler sadece bizim güncel görüşlerimizdir. Bu raporda yer alan bilgileri makul bir esasa dayalı olarak güncelleştirirken, bu konuda mevzuat, uygunluk veya diğer başka nedenlerle amaca uygunluk tam olarak sağlanamamış olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve/veya bağlı kuruluşları veya çalışanları, burada belirtilen senetleri ihraç edenlere ait menkul kıymetlerle ilgili olarak bir pozisyon almış olabilir veya alabilir; menkul kıymetler üzerinde opsiyonları olabilir veya ilgili diğer bir yatırıma girebilir; bu menkul kıymetleri ihraç eden firmalara danışmanlık yapmış, hisselerinin halka arzına aracılık veya yüklenim taahhüdünde bulunmuş olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve/veya bağlı kuruluşları bu raporda belirtilen herhangi bir şirket için yatırım bankacılığı da dahil olmak üzere önemli tavsiyeler veya yatırım hizmetleri sağlıyor veya sağlamış olabilir.

Bu raporun ilgili olduğu yatırım fiyatı veya değeri, direkt veya indirekt olarak, yatırımcıların menfaatlerine ters düşebilir. Döviz kurlarındaki herhangi bir değişimin yatırımın değeri veya fiyatı veya bu yatırımdan sağlanan gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir. Geçmişteki performans her zaman gelecekteki performansın kılavuzu olacak demek değildir. Yatırım geliri dalgalanma gösterebilir.

Bu rapor kamuya açık bilgilere dayalıdır. Doğru veya tamam olmayan hiçbir beyan yapılmamıştır. Bu rapor söz konusu menkul kıymetlerin alınması veya satılması için bir teklif, yorum ya da yatırım tavsiyesi değildir veya bu menkul kıymetlerin alınıp satılmasına yönelik bir teklif için de bir istek veya zorlama değildir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve kendisiyle bağlantılı olan diğerleri bahsedilen şirketlerin menkul kıymetleriyle ilgili pozisyon alabilirler veya bu menkul kıymetlerle ilgili işlem yapabilirler, ayrıca bu şirketler için yatırım bankacılığı hizmetleri de verebilirler.

Herhangi bir yatırım kararı yatırımcının tamamıyla kendi kişisel seçimine dayanmalıdır. Bu rapordaki bilgiler herhangi bir yatırım tavsiyesi olmayıp, raporda yer alan firmalara yatırım yapılmasından ötürü Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. hiç bir sorumluluk kabul etmez.

Nibs'in Annesi

J. M. Barrie'nin dünya edebiyatına muhteşem hediyesi Peter Pan'ın ilk yayınlandığı günden bugüne yüz yıldan fazla zaman geçti. Romanda anlatılan toplumsal dengelerin pek çoğu ya artık geçerli değil ya da o günlerden bugünlere daha iyi noktalara geldi. Ancak maalesef bunu sayfa aralarında bize hissettirilen toplumsal cinsiyet eşitsizliği için söyleyemiyoruz.

Haydi gelin romanı tekrar hatırlayalım ve toplumsal cinsiyet vurgusundaki atıfı arayalım. Peter Pan'ın arkadaşları Kayıp Çocuklar içerisinde annesini hatırlayan tek çocuk olan Nibs, annesiyle ilgili tek anısını şu çok çarpıcı cümlelerle anlatıyor ve bize ipucunu veriyor: *Annemle ilgili hatırladığım tek şey, babama sıklıkla "Kendime ait bir çek defterim olmasını ne çok isterdim!" diye hayıflanması. Çek defterinin ne olduğunu bilmiyorum ama anneme bir tane vermek isterdim".*

Nibs'in ne olduğunu bilmediği çek defteri, aslında bir banka hesabı. Temsil ettiği şey de istihdam. Yani Nibs'in annesi aslında bir iş sahibi olmak istiyor. Kitaptan onun neden iş sahibi ol(a)madığını öğrenemesek de, o dönemin şartlarında kadınlardan beklenenin ev işi yapmak, çocuk bakmak olduğunu biliyoruz. Bugün bile yüksek olan, kadın emeğiyle istihdam piyasaları arasındaki bariyerin, o dönem daha yüksek olduğunu tahmin etmek de zor değil. Maalesef aradan geçen bir asırdan fazla zamana ve kaydedilen bir miktar gelişmeye karşın, kadınların işgücüne katılımı ve ekonomik özgürlükleri, hâlâ iyileştirilmesi gereken alanların başında geliyor.

• Kadınların işgücüne katılımını azaltan farklı faktörler var. Evi içi bakım sorumluluğunun pek çok toplumda kadınlardan beklenmesi de işgücüne katılımdaki bu zayıflığı besliyor. Kadınlar, afet ve iklim krizi bağlantılı olumsuz koşullardan da en fazla etkilenen grupların başında geliyor.

• TSKB Ekonomik Araştırmalar ekibinden Dr. Feridun Tur ve Yağmur Deniz Çufadar tarafından kaleme alınan bu rapor, yukarıda bahsettiğim iki zayıflığı birlikte ele alıyor ve size bir çözüm önerisi sunuyor. Raporun içerisinde **“Mor Kaldıraç”** terimi ile karşınıza çıkacak bu çözüm önerisi, çok temel ve karşılıklı bir ilişkiye dayanıyor aslında: **Kadınların iktisaden kuvvetlenmesi, hem onları iklim krizinin olumsuz etkilerine karşı daha dirençli hale getiriyor hem de iklim krizi ile mücadeleyi destekliyor.**

• Özetle, kadınların hem üretimin hem tüketimin içerisinde yer alması herkes için; kadınlar, çocuklar, toplumun geneli ve mavi gezegenimiz için iyi. Biz kalkınma bankası iktisatçıları için resim net olsa da yolun uzun ve engebeli olduğunu not etmekte fayda var. Bu yolu kısaltmak ve kolaylaştırmak da uluslararası iş birliği ve finansmandan geçiyor. Ama bu bilinci yaymak da çok önemli. Kim bilir, belki de Barrie, Peter Pan’i bugün yazsaydı Nibs’in annesi de sorumlu bir iklim aktivisti olurdu. Çünkü iki nokta arasındaki en kısa yol bir doğrudur ve doğrusu da budur.

Dr. Burcu Ünüvar
TSKB Ekonomik Araştırmalar Müdürü, Baş Ekonomist

Kuř Bakışı

- *Toplumsal cinsiyet eşitliği, iklim adaleti boyutu da olan bir insan hakkı olmasının yanında, ekonomik büyüme, fakirliği azaltma ve iklim kriziyle mücadele alanlarında da kazanım sağlıyor.*
- *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde bazı kazanımlar edinilmiş olsa da akran ülkelerle kıyaslandığında, halen kat edilecek önemli bir mesafenin olduğu görülüyor.*
- *İklim krizinin etkileri cinsiyetler arasında eşit dağılmıyor; tedbir alınmazsa toplumsal cinsiyet alanındaki mevcut kırılganlıkların daha da artması yönünde bir katalizör işlevi görüyor.*
- *Toplumsal cinsiyet perspektifi, iklim kriziyle mücadelenin uyum, azaltım ve dayanıklılık alanlarında olumlu etki yaratıyor.*
- *Kadınların iklim kriziyle mücadelenin bir paydaşı olması, ekonomik ve sosyal alanda güçlendirilmelerinin önemini artırıyor.*
- *Toplumsal cinsiyet eşitliği temelindeki finansman imknları, yaratacağı pozitif dışsallıklar ile "mor kaldıraç" işlevi görerek iklim kriziyle mücadelede "etki" yaratıyor.*

Mor Kaldıraç

Kadını Güçlendirmek İçin İklim Finansmanı

Toplumsal cinsiyet eşitliği, iklim adaleti boyutu da olan bir insan hakkı olmasının yanında, ekonomik büyüme, fakirliği azaltma ve iklim kriziyle mücadele alanlarında da kazanım sağlıyor. Uluslararası Para Fonu (IMF), toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmanın hiçbir dönemde olmadığı kadar önemli ve acil hale geldiğini ifade ederken, pandeminin, artan jeopolitik tansiyonunun, gıda ve enerji krizleri kaynaklı enflasyonun ve iklim değişikliğinin etkilerini hatırlatıyor (IMF Policy Paper, 2022). Ülkeler için hazırladığı 4'üncü Madde Gözden Geçirmeleri'ne toplumsal cinsiyet göstergelerini de dahil etmeye karar veren IMF, cinsiyetler arası uçurumu azaltmanın ekonomik büyüme, makro ekonomik istikrar ve ekonomik dayanıklılığı artırmaya, gelir eşitsizliğini ise düşürmeye katkı sunduğunun altını çiziyor. McKinsey'nin yaptığı çalışma da kadınları güçlendirmenin küresel ekonomiye sunacağı katkıyı sayıllaştırıyor. Buna göre toplumsal cinsiyet eşitliği tüm yönleri ve unsurlarıyla sağlanırsa küresel ekonomiye 28 trilyon dolar kadar katkı sağlayabilir. Tüm potansiyel değil de, her ülkenin kendi bölgesindeki en eşitlikçi ülkenin seviyesini yakalaması durumunda küresel üretim artışı 12 trilyon dolar seviyesinde gerçekleşebiliyor (McKinsey Global Institute, 2015).

Kadının güçlendirilmesi makroekonomik etkilerinin yanında iklim krizi ve finansmanı ekseninde de ele alınmalı. Bu çalışmada Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde fotoğrafını çektikten sonra iklim krizinin eşitsiz etkilerine ve iklim kriziyle mücadelede değişimin aktörleri olarak kadınların rollerine değiniyoruz. Bu rol kadınları krizin çözümündeki önemli bir paydaş haline de getiriyor. Kadın, hem iklim krizinden eşitsiz etkilendiği hem de iklim krizinin etkileriyle mücadelenin paydaşı olduğu için, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik sunulacak finansman, kendi hacminden daha büyük olumlu etkiler yaratabiliyor. Bu ekseninde kadını güçlendirmenin iklim kriziyle mücadelede yaratacağı pozitif dışsallıkları göz önüne alarak, finansmanın "mor kaldıraç" işlevi görebileceğine dikkat çekiyoruz. Kadının güçlendirilmesinin gerek yaşadığımız deprem sonrası bölgeyi yeniden yapılandırma çabasının, gerekse sonraki depremlere/afetlere karşı dayanıklılığı artırmanın önemli bir ögesi durumunda olduğunu hatırlatıyoruz.

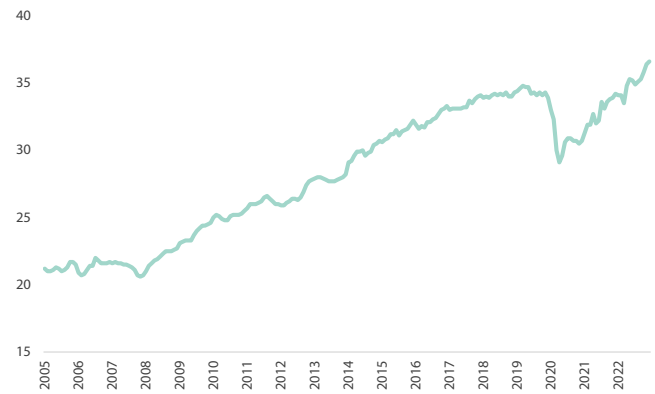

1. Türkiye Penceresinden İşgücü Piyasasında Kadınlar

Grafik 1'de görüldüğü gibi Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının pandemi sonrasında hızlı bir toparlama sergileyerek pandemi öncesi seviyelerin üzerine çıkmasına rağmen 2022 yılında işgücüne katılım erkeklerde %71,5 iken kadınlarda %35,1 seviyesinde gerçekleşti. Türkiye'deki bu oran Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ortalaması olan %51,9'un da oldukça altında kalmayı sürdürüyor. İşgücüne katılımında cinsiyetler arası farkın temel nedenlerinden biri, aile ve ev içi bakım sorumluluklarının eşit paylaşılmaması. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri 2022 yılında işgücüne dahil olmayan 21,2 milyon kadının 10 milyonunun (%47,1) ev işleriyle meşgul olduğu için işgücüne dahil olmadığını belirtiyor.

TÜİK'in yaptığı araştırmalar Türkiye genelinde gündüz çocuk bakımının %86 oranında anne tarafından üstlenildiğini ve kadınların bir gün içinde zamanlarının %19,2'sini hanehalkı ve aile bakımına ayırdığını; bu oranın erkekler için %3,7 olduğunu gösteriyor. Toplumsal cinsiyet rolleriyle gelen bu sorumlulukların eşitsiz dağılımı, kadınların işgücü piyasasında dezavantajlı olmasıyla sonuçlanıyor.

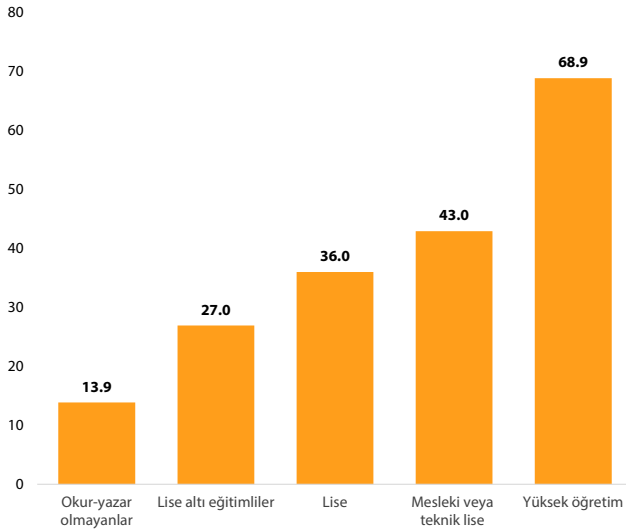
Grafik 1: Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılım Oranı
(mev. ar., %)

Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

¹ İstihdam olanaklarının da aynı ölçüde artabilmesi eğitimde kazanılan yetenekler ile işgücü piyasasında talep edilen yetenekler arasındaki uyuma bağlı. Kadın işgücü potansiyelinden daha fazla faydalanabilmek "yetenek uyumsuzluğu" konusuna eğilmeyi de gerektiriyor (TSKB Ekonomik Araştırmalar, 2019).

Grafik 2: Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (2022, eğitim durumuna göre, %)

Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

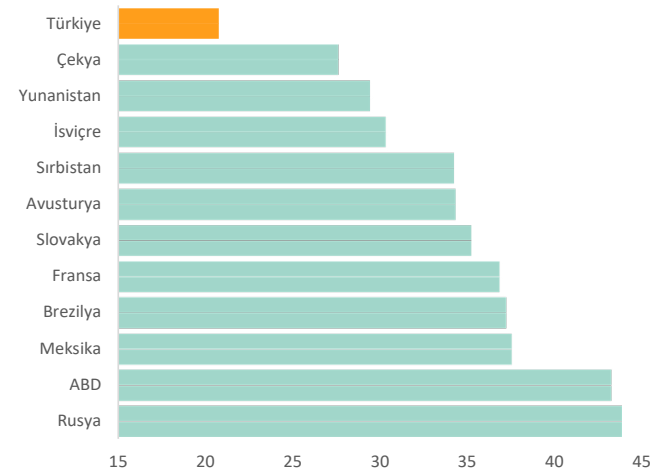
Grafik 2’de de görüldüğü gibi Türkiye’de de eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım kayda değer ölçüde artıyor¹. Ancak eğitim alanındaki eşitsizlikler bu kanal ile sağlanacak ilerlemeyi sınırlıyor. 2021 yılı itibarıyla Türkiye’de okuma yazma bilmeyenlerin oranı erkeklerde %0,8 iken kadınlarda bu oran %4,3 ile halen oldukça yüksek. Küresel Cinsiyet Açığı Raporu da Türkiye’nin eğitim kategorisinde 146 ülke arasında 101. sırada yer aldığına işaret ediyor (World Economic Forum, 2022). Bu durum Türkiye’nin önünde uzun bir yol olduğu anlamına geliyor.

Mevcut sosyal yapılar çerçevesinde iş hayatına katılmak isteyen kadınların bir kısmı ise kayıt dışı sektörde güvencesiz işlerde çalışmaya itiliyor. 2019’da ülkelerin %55’inde kayıt dışı istihdamda kadınların oranı erkeklerin oranından fazlayken, Türkiye’de bu farkın 10 yüzde puandan daha yüksek olduğu belirtiliyor (OECD/ILO, 2019). Kayıtlı istihdamdaki kadınlar ise ücret eşitsizliği ile karşı karşıya kalıyor. TÜİK verileri esas işten kazanılan gelirin kadın ve erkekler arasındaki oransal farkının eğitim seviyesi arttıkça azaldığına işaret ediyor ve eğitimin önemini bir kez daha ortaya koyuyor. Eğitim seviyesinden bağımsız değerlendirildiğinde ise 2021’de kadınların esas iş gelirlerinin erkeklerin esas gelirinin %79’u seviyesinde kaldığı görülüyor.

Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla orta ve üst düzey yöneticilerin %20,7’si kadınlardan oluşuyorken, Grafik 3’te de görülebileceği üzere Türkiye diğer ülkelerle kıyaslandığında geride kalıyor.

Kadının güçlendirilmesi sosyal ve ekonomik boyutları olan çok katmanlı yapısıyla izlenmeli. Ev içi iş bölümündeki rolleri ve eğitime erişimdeki eşitsiz konumları kadınların işgücü piyasalarına girmesini zorlaştırıyor. Öte yandan işgücü piyasasına girebilen kadınlar daha yüksek oranda kayıt dışı alanda istihdam edilirken, ücret eşitsizliği yaşıyor ve orta ve üst yönetim kademesine yükselmede sorunlarla karşılaşılıyor.

Grafik 3: Üst ve Orta Yönetimdeki Kadın Çalışanların Oranı (2021, %)

Kaynak: Dünya Bankası, TSKB Ekonomik Araştırmalar

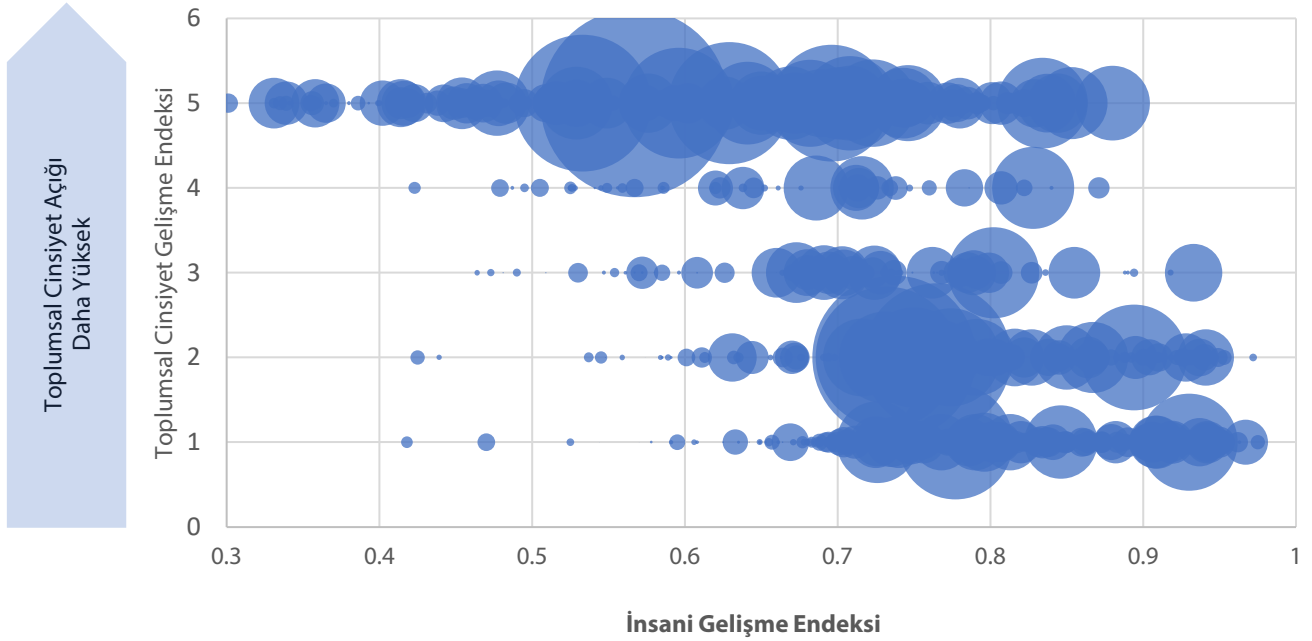

2. İklim Krizinin Kendisi De Etkisi De Adil Değil

İklim krizinin etkilerini günlük hayatımızda daha fazla hissediyoruz. Kuraklık, sel, aşırı doğa olayları, fırtınalar ve aşırı sıcaklıkların sıklığı arttıkça ve şiddeti yükseldikçe bugün karşılaştığımız etkilerin boyutu da artıyor. İklim krizinin insan sağlığı, gıda güvencesi, tarımsal üretkenlik, konut ve fiziki altyapının yıkımı ile gelir kaybı gibi alanlarda sonuçlar doğurması beklenirken, kadınların daha olumsuz etkileneceği tahmin ediliyor (IPCC, 2022a). Bu durum **iklim krizinin etkilerinin cinsiyetler arasında eşit dağılmadığına işaret ediyor**. Suya erişim imkânı bu alanda bir örnek olarak verilebilir. Grafik 4'te de gösterildiği üzere Birleşmiş Milletler'in 150 ülke ve 1.600'den fazla bölge için yaptığı çalışma, su yetersizliği yaşayan bölgelerin ağırlıklı daha düşük insani gelişmişlik endeksi ve daha yüksek toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşayan bölgeler olduğuna işaret ediyor (UNDP, 2022).

Grafik 4: Su Yetersizliği Yaşayan Bölgelerin İnsani Gelişme ve Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi (balon büyüklükleri su stresiyle karşılaşan nüfus büyüklüğünü göstermektedir)

Kaynak: : UNDP (2022)

¹ İstihdam olanaklarının da aynı ölçüde artabilmesi eğitimde kazanılan yetenekler ile işgücü piyasasında talep edilen yetenekler arasındaki uyuma bağlı. Kadın işgücü potansiyelinden daha fazla faydalanabilmek "yetenek uyumsuzluğu" konusuna eğilmeyi de gerektiriyor (TSKB Ekonomik Araştırmalar, 2019).

İklim krizinin kadınlar üzerinde daha fazla etki yaratmasının sebepleri arasında toplumda üstlendikleri roller, sorumluluklar ve sahip oldukları güç açısından eşitsiz durumda olmaları ön plana çıkıyor. Ev işleri ile çocuk ve yaşlı bakımının kadının görevi olduğu yönündeki toplumsal anlayış kadınların fiziken evde daha fazla bulunmasına neden oluyor. Bu durumun örneğin 2004 yılında Asya'da yaşanan tsunamide hayatını kaybedenlerin %70'inin kadın olmasında etkili olduğu değerlendiriliyor (UNDP, 2017b). Yakın dönemde yaşadığımız COVID-19 salgını sürecinde de kadınların toplumsal cinsiyet temelli roller sonucu işgücü piyasasından daha yüksek oranda çekildiği de hatırlanacaktır (TSKB Ekonomik Araştırmalar, 2021).

Kadınların ekonomik imkânlarının ve üretken kaynaklara erişiminin daha sınırlı olması da daha fakir, daha az eğitilmiş, doğal kaynaklara daha bağımlı olmalarıyla ve karar alma süreçlerinde

daha az rol almalarıyla sonuçlanıyor (UNDP, 2017a). İklim krizinin toplumsal cinsiyet açısından eşitsiz etkiler yaratmasının ekonomik, coğrafi, sosyal köklerinin yanında eğitim imkanları (Aguilar, Granat, & Owren, 2015) ve iklim değişikliğinin etkilerine daha dayanıklı olmayı sağlayan teknolojiye erişim ile karar mekanizmalarına dahil olmayla ilgisinin olduğu da biliniyor (Dupar & Velasco, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinin toplumsal cinsiyet normları açısından farklılaştığını altını çiziyor. DSÖ'nün yaptığı çalışma (WHO, 2014);

- aşırı doğa olaylarının bölgede gelir yaratan faaliyetleri azalttığına, sonrasında erkeklerin diğer bölgelere gidebildiğine ancak kadınların gidemeyerek daha fazla yoksullaştığına,
- kuraklık sonrası içme suyu erişimi azaldığında kadınların beslenme yetersizliğinin daha fazla olduğuna,
- kuraklık veya sel sonrası kadınların üzerine daha fazla toplumsal yük düştüğüne, bu nedenle hem ekonomik kaynaklara hem de eğitime ulaşmak için daha az zaman ayırabildiğine,
- sosyal güvence eksikliklerindeki olumsuzlukların afet sonrasında daha da yükseldiğine,
- afet sonrası yaşam beklentisinin kadınlarda daha fazla düştüğüne,
- sıcak hava dalgaları kaynaklı ölümlerde kadınların daha yüksek risk altında olduklarına işaret ediyor. Böyle bir çerçevede iklim krizinin kadının toplumdaki ve ekonomideki rolü üzerinden mevcut eşitsizlikleri daha da derinleştirici bir etkisi olduğuna işaret ediyor.

İklim krizine karşı politikalar uygulanması gerektiği konusunda genel bir uzlaşya artık ulaşıldığı söylenebilir. Ancak politika uygulama kararı kadar "iyi" politikaları tanımlama ve tasarlama konusunda da bir uzlaşya ihtiyacımız var. Uygulanan uyum (adaptation) politikalarının uyumsuz (maladaptation) sonuçlar yaratabileceği, azaltım (mitigation) çabalarının

cinsiyet eşitsizliğini artırabileceği göz ardı edilmemeli (UNDP, 2017a). Yapılan çalışmalar iklim değişikliğine uyum politikalarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini özellikle dikkate alarak tasarlanmaması durumunda, eşitsizlikleri daha da derinleştirdiğine işaret ediyor (IPCC, 2022b).

İklim kriziyle mücadele sürecinde çevresel riskleri azaltarak, sosyal açıdan daha eşitlikçi, insan refahını artırmaya odaklanan yeşil ekonomiye doğru bir dönüşüm yaşanıyor. Bu dönüşüm, işgücü piyasalarının da değişmesine neden oluyor ve yeşil ekonomiye uygun yeşil işler gündeme geliyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yeşil işleri, girişimlerin, çalışma ortamının ve işgücü piyasalarının, sürdürülebilir ve düşük karbon ekonomisine dönüşmesi sürecinde yaratacağı saygın işler (decent work) olarak tanımlıyor. Ancak ILO kadınların yeşil işlere erişiminin daha zor olabileceğinin, yeşil işlerin daha yüksek eğitim ve tecrübe gerektirebileceğinin altını çiziyor. Yeşil işlerin kadınların tarihsel olarak temsilinin sınırlı olduğu alanlarda yoğunlaşabileceğine işaret eden ILO,

yeşil ekonomiye dönüşüm sürecinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden tasarlanmaması durumunda mevcut eşitsizliklerin daha da derinleşebileceği uyarısında bulunuyor (ILO, 2015).

Bu bölümdeki ana vurguları toparlarsak; iklim krizinin kendisi eşitsizlikleri artırırken, krizle mücadele için uygulanan uyum ve azaltım politikaları ile bu politikaların da desteğiyle yaşanacak dönüşüm toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle inşa edilmeli. Aksi takdirde bir yandan iklim krizi, diğer yandan krizle mücadele yöntemleri; toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirici etki yaratarak uzun süre zarfında elde edinilen kazanımları erozyona uğratabilir.

Afetlerde Kadının Konumu

Kadınlar deprem ve benzeri afetlerden daha olumsuz etkileniyor. 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli yaşanan ve 11 ili doğrudan etkisi altına alan deprem bölgesine ilişkin ilk gözlemler de bölgedeki kadınların eğitim, işgücüne katılım, istihdam gibi alanlarda Türkiye ortalamasının altında kaldığını gösteriyor. Deprem bölgesi² Türkiye nüfusunun ve işgücünün %16,4'ünü, istihdamının ise %16,1'ini oluşturuyor. Bölgede kadının istihdamdaki payı ise %28 ile Türkiye ortalaması olan %31'in altında seyrediyor. Benzer şekilde kadının işgücüne katılımında da bölge %26,8 ile Türkiye ortalaması olan %32,8'in gerisinde kalıyor. İstihdamın sektörel dağılımına bakıldığında ise deprem bölgesinde kadınların Türkiye geneline kıyasla daha yüksek bir oranda tarım sektöründe çalıştığı gözlemleniyor.

Deprem bölgesinin yeniden yapılandırılma sürecinde afetler sonrası toparlanmanın daha güçlü gerçekleşebilmesinin kadınların güçlendirilmesi ile doğrudan ilişkili olduğunu göz önüne almak önemli görünüyor (UNHCR, 2022). Kadının güçlendirilmesi için toplumsal cinsiyet ilişkilerini daha eşitlikçi bir perspektiften tanımlamaya; bu şekilde kadının işgücüne katılımı için uygun ortamı sağlayacak, kadınların söz hakkını dikkate alarak katılımcılığı artıracak, bakım emeğinin bölüşülmesine hizmet edecek, eğitim eşitsizliklerini azaltacak bir çerçeveye ihtiyacımız var. Kadının güçlendirilmesinin hem deprem bölgesinin yeniden kalkındırılmasında hem de ülke geneli deprem öncesi ve sonrası hazırlıklarda büyük önem taşıdığını unutmamak gerekiyor.

²TÜİK veri sınıflandırması sebebiyle bu çalışmada 'Deprem bölgesi' 11 ile ek olarak Mersin, Tunceli ve Bingöl illerini de kapsamaktadır.

3. İklim Kriziyle Mücadelede Değişimin Aktörleri Olarak Kadınlar

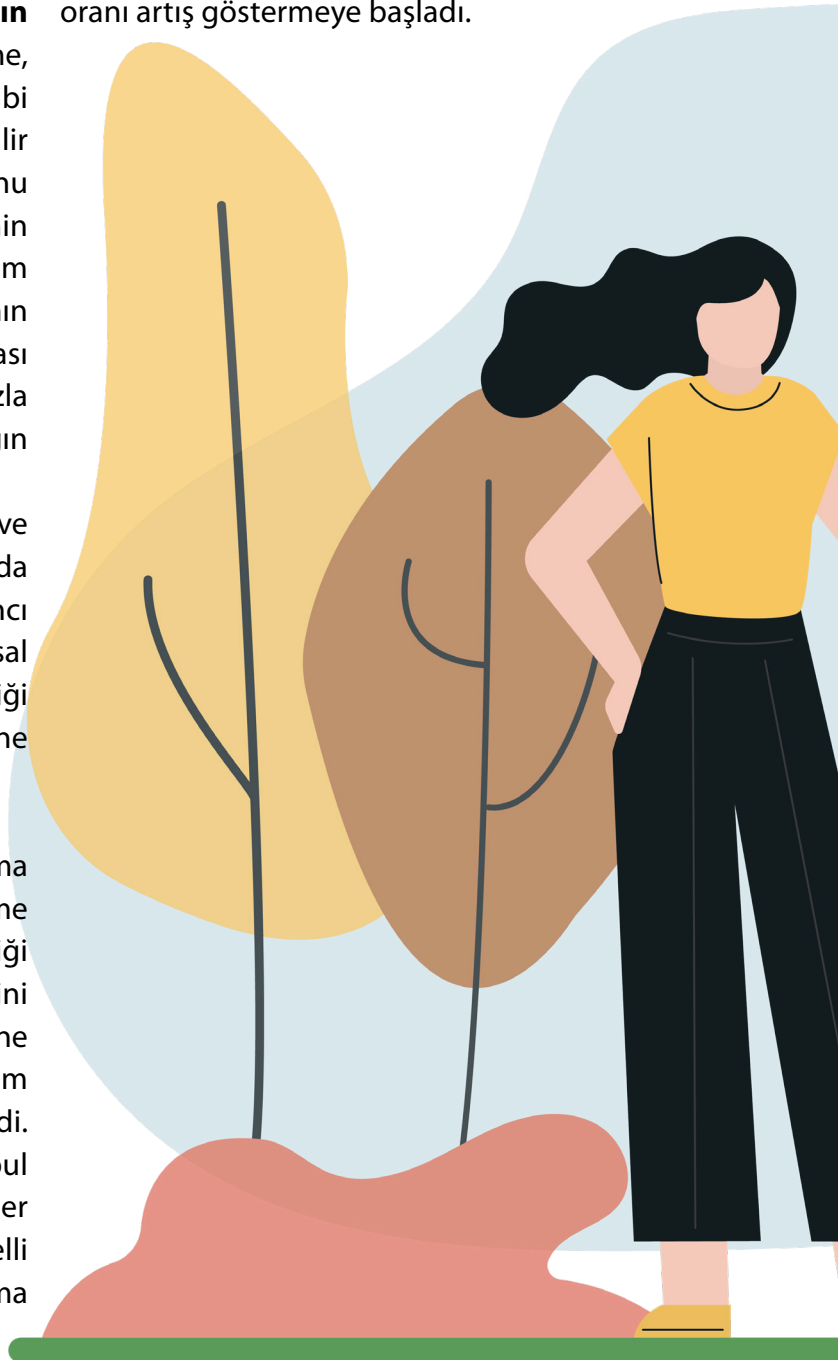
Toplumsal cinsiyet eşitliği sadece iklim değişikliğine karşı iyileştirilmesi gereken bir olgu değil, iklim krizine karşı verilen mücadelede en güçlü silahlardan da biri. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) kapsamında yayınlanan sentez raporu, bu alandaki pek çok akademik çalışmanın bulgularını derliyor (UNFCCC, 2022a). **Çalışma iklim değişikliği ile mücadele için tasarlanacak politikalarda uyum, azaltım ve dayanıklılık çerçevesinde kadınların rollerinin altını çiziyor;** bulguların beslenme, ulaştırma, yatırım ve bütçe yönetimi gibi alanlarda kadınların kararların sürdürülebilir kalkınmayı destekleyici yönde olduğunu hatırlatıyor. Parlamentoda kadın temsiline daha yüksek olduğu ülkelerde daha güçlü iklim değişikliği politikalarının da devreye alındığının altını çizen çalışma, yerel, ulusal ve uluslararası karar alma süreçlerinde kadınların daha fazla yer almasının uyum, azaltım ve dayanıklılığın artışına katkı sunduğunu belirtiyor.

Uluslararası iklim diplomasisi ve müzakerelerinde kadınların daha yüksek oranda temsili de önemli bir konu. 2010 yılında 16'ncı Taraflar Konferansı'nda (Cop 16) toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların iklim değişikliği müzakere ve eylemine aktif katılımının önemine atıf verildi.

2014 yılında Toplumsal Cinsiyet Üzerine Lima Çalışma Programı (Lima Work Programme on Gender - LWPG) ile iklim değişikliği müzakerelerinde tarafların cinsiyet dengesini gözetmeleri ve Paris Anlaşması hedeflerine ulaşırken toplumsal cinsiyete duyarlı iklim politika ve eylemlerini kurgulamaları hedeflendi. 2017'de Bonn'da gerçekleşen Cop 23'te kabul edilen Toplumsal Cinsiyet Aksiyon Planı (Gender Action Plan - GAP) toplumsal cinsiyet temelli çıktılara duyarlı bir finansmanı ana uygulama araçlarının içine dahil etti.

2019'da gerçekleşen Cop25'te güçlendirilmiş LWPG ve GAP kabul edildi. Böylece UNFCCC uygulama sonuçlarının raporlanması ve izlenmesini devreye aldı (UNFCCC, 2022b).

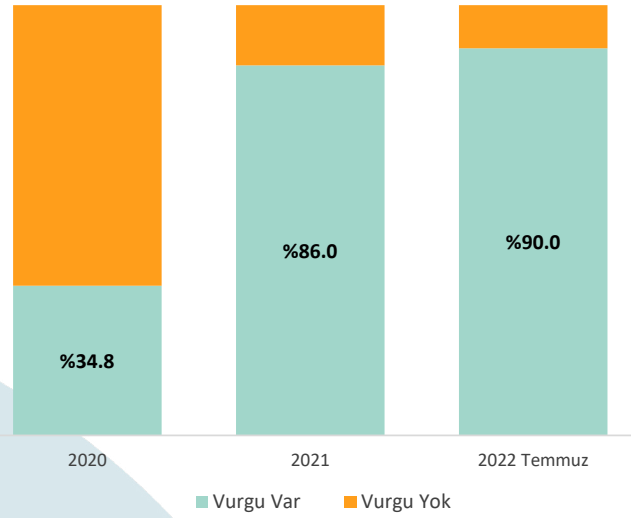
İklim diplomasisi tarafındaki bu gelişmeler toplumsal cinsiyet ekseninde önemli değişimleri beraberinde getirdi. İlk olarak UNFCCC bünyesindeki müzakerelerde kadın temsilleri izlenmeye başladıktan sonra, kadın katılımcıların oranı artış göstermeye başladı.

Ayrıca Grafik 5'te ülkelerin UNFCCC'ye sundukları Ulusal Katkı Beyanı (Nationally Determined Contribution - NDC) dokümanlarında toplumsal cinsiyet atıflarının yakın dönemde güçlü şekilde arttığı görülüyor. Ayrıca yeni beyanlar ve beyan güncellemeleri ile eski beyanlar kıyaslandığında, artık toplumsal cinsiyet vurgusunun genel geçer ve muğlak olmaktan ziyade, spesifik olmaya başladığı görülüyor. Muğlak atıfların payı %35,7'den %23,3'e düşerken, toplumsal cinsiyeti tüm mücadele başlıklarını yatay kesen bir faktör olarak gören atıfların payının %28'den %43,3'e yükseldiği görülüyor. Ayrıca eski NDC'lerde azaltım çabalarında toplumsal cinsiyet atfı

neredeyse hiç yokken, yeni dokümanlarda bu alandaki vurguların arttığı görülüyor. Bununla birlikte **NDC'lerin çoğunda kadın, kırılma grup olarak sınıflandırılırken, bazı NDC'lerde değişim aktörü olarak atıf aldığı da dikkat çekiyor** (UNFCCC, 2022c).

Grafik 5: Ulusal Katkı Beyanı'nda Toplumsal Cinsiyet Vurgusu Olanlar (Beyan edilen yıla göre)

Kaynak: UNFCCC (2022c), TSKB Ekonomik Araştırmalar

4. Toplumsal Cinsiyet Odaklı İklim Finansmanı

İklim diplomasisindeki gelişmelerin etkilediği bir başka önemli değişim ise Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility – GEF), İklim Yatırımları Fonları (Climate Investment Funds – CIF), Adaptasyon Fonu (Adaptation Fund – AF), Yeşil İklim Fonu (Green Climate Fund – GCF) gibi çok taraflı iklim değişikliği fonlarının toplumsal cinsiyet perspektifini iş yapış süreçlerine dahil etmeleri oldu³. UNFCCC, çok taraflı iklim değişikliği fonlarındaki bu değişimin Çok Taraflı Kalkınma Bankaları'nın (ÇTKB) da iklim finansmanında toplumsal cinsiyeti ele alış şekillerini etkilediğini dile getiriyor (UNFCCC, 2022b).

İklim krizine karşı uyum, azaltım ve geçiş

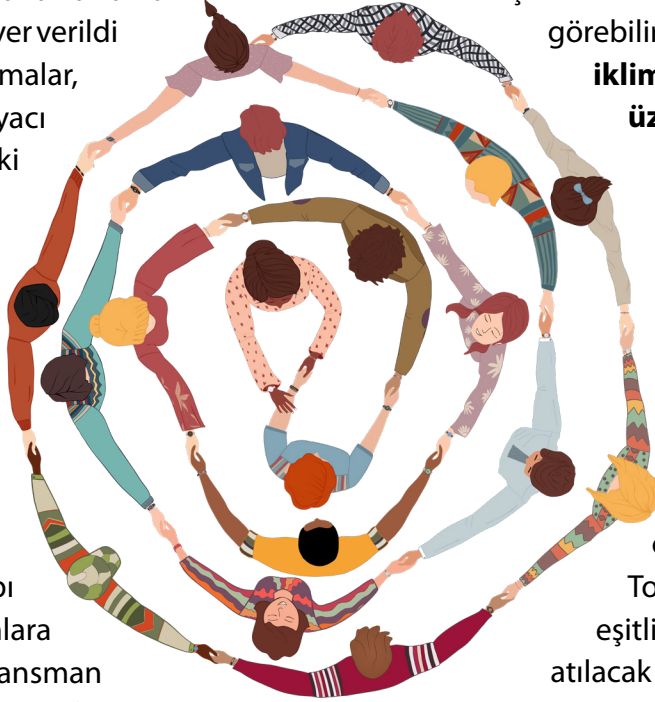
yatırımlarının finansmanı, krizle mücadelenin önemli bir parçasını oluşturuyor. Ancak iklim kriziyle mücadele için ihtiyaç duyulan finansmanla, gerçekleşen finansmanın arasında büyük bir uçurum var. İklim finansmanının tanım ve tasnifinde net bir uzlaşma olmasa da bu alanda küresel veriyi derleyen İklim Politikaları İnisyatifi'nin (Climate Policy Initiative - CPI) 2021 yılına ilişkin ön tahmini 850 ila 940 milyar dolar arasında bir finansman gerçekleşmiş olduğuna işaret ediyor. Paris Anlaşması'nda atıf verilen 1,5 °C hedefine ulaşılması için ihtiyaç duyulan yıllık finansman ise 2030 yılı itibarıyla 4,3 trilyon dolar seviyesinde. Bu rakama ulaşmak için son 10 yılda yıllık bileşik %7 oranında artış sergileyen iklim finansmanının, 2030 yılına kadar her yıl %21 artması gerekiyor (Climate Policy Initiative, 2022). Büyük bir finansman açığının varlığını gösteren bu durum, küresel finansal mimaride mevcut yapıyla ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanmasının zorluğuna işaret ediyor.

³ Yıllar itibarıyla gelişime ilişkin detaylar için (Schalatek, 2022).

Küresel ölçekteki finansman açığının bir boyutu da Çok Taraflı Kalkınma Bankaları ile ilgili. ÇTKB'ler gelişen ülkelerin iklim finansmanına erişiminde önemli aktörler olarak ön plana çıksa da⁴, sağladıkları kaynaklar yetersiz görülüyor. Nitekim 2022 yılında gerçekleşen 27'inci Taraflar Konferansı'nın (Cop 27) nihai metninde ÇTKB'lerin reform ihtiyacına ve iklim finansmanı miktarının artmasında daha fazla rol oynamaları gerekliliğine yer verildi (TSKB Ekonomik Araştırmalar, 2022). Reform ihtiyacı vurgularının odağındaki Dünya Bankası'nın da bu ihtiyaçlara yönelik bir yol haritası üzerinde çalıştığı biliniyor⁵.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve iklim kriziyle mücadelenin birbirini besleyen, iç içe geçmiş bir yapı sunmaları, bu alanlara tahsis edilecek finansman imkânlarının potansiyel faydasını artırıyor. Bir yanda iklim finansmanı açığı, diğer yanda ise ÇTKB'lerin yeniden yapılandırılmasının tartışıldığı bugünlerde **toplumsal cinsiyet**

perspektifinin iklim finansmanının ve iklim kriziyle mücadelenin hızlandırıcısı olarak kurgulanması, potansiyel faydaların realize edilmesinde avantaj sağlayabilir. Kadın, iklim kriziyle mücadelenin paydaşı olduğu için ve bu alana sunulacak finansman, kendi hacminden daha büyük olumlu etkiler yaratabildiği için kadını güçlendirmenin yaratacağı pozitif dışsallıklar mor bir kaldıraç işlevi görebilir. **İklim finansmanı, iklim krizinin kadınlar üzerindeki etkilerinin hafifletilmesine imkân tanıyabilecekken, finansman kanalıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılması, iklim kriziyle mücadeleyi uyum, azaltım ve dirençlilik üzerinden olumlu etkileyecektir.** Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak yönünde atılacak her bir adımın da Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın farklı başlıklarını destekleyeceğini hatırlayarak, mor kaldıraç kullanmanın tam zamanı diyoruz.

⁴ Önde gelen ÇTKB'lerin 2021 yılında iklim finansmanı alanında gelişen ülkelere sağladığı toplam kaynak 50,7 milyar dolar tutarında (Joint MDB Report, 2022).

⁵ Reform yönündeki çalışmalar 3 başlık üzerinden ilerliyor: WB'nin vizyonu ve misyonu, operasyonel çerçevesi ve finansman kapasite ve modeli. <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2023/01/13/world-bank-group-statement-on-evolution-roadmap>

Referans

- Aguilar, L., Granat, M., & Owren, C. (2015). Roots for the Future. Washington, DC: IUCN & GGCA.
- Climate Policy Initiative. (2022). Global Landscape of Climate Finance: A Decade of Data 2011-2020.
- Dupar, M., & Velasco, P. (2021). Advancing Gender Equality and Climate Action: A Practical Guide to Setting Targets and Monitoring Progress. Capte Town: Climate and Development Knowledge Network.
- ILO. (2015). Gender Equality and Green Jobs. ILO.
- IMF Policy Paper. (2022). IMF Strategy Towards Mainstreaming Gender. IMF.
- IPCC. (2022a). 6th Assessment Report: Impacts, Adaptation and Vulnerability Summary for Policymakers. IPCC.
- IPCC. (2022b). 6th Assessment Report: Impacts, Adaptation and Vulnerability_Chapter 18: Climate Resilient Development Pathways. IPCC.
- Joint MDB Report. (2022). Joint Report on Multilateral Development Banks' Climate Finance 2021.
- McKinsey Global Institute. (2015). The Power of Parity: How Advancing Women's Equality Can Add \$12 Trillion to Global Growth.
- OECD/ILO. (2019). Tackling Vulnerability in the Informal Economy. Paris: OECD Publishing.
- Schalatek, L. (2022, February). Gender and Climate Finance. Climate Funds Update.
- Susan Solomon, D., Singh, C., & Islam, F. (2021). Examining the outcomes of urban adaptation interventions on gender equality using SDG5. Climate and Development.
- TSKB Ekonomik Araştırmalar. (2019, Mart). Kadın İşgücü "Mektepliler" İle Artıyor. TSKB Blog.
- TSKB Ekonomik Araştırmalar. (2021). Kadın İşgücünün Belirsiz Geleceęi: Pandemi ve İklim Riskleri Perspektifinden Bakış.
- TSKB Ekonomik Araştırmalar. (2022). Gittik, Gördük, Yazdık: Cop 27 İzlenimlerimiz.
- UNDP. (2017a). Gender and Climate Change: Gender, Adaptation and Disaster Risk Reduction.
- UNDP. (2017b). Gender and Climate Change: Overview of Linkages Between Gender and Climate Change.
- UNDP. (2022). New Threats to Human Security in the Antropocene: Demanding Greater Solidarity. New York.
- UNFCCC. (2022a). Dimensions and Examples of the Gender-Differentiated Impacts of Climate Change, The Role Of Women as Agents of Change and Opportunities for Women. UNFCCC.
- UNFCCC. (2022b). UNFCCC Standing Committee on Finance Fifth Biennial Assessment and Overview of Climate Finance Flows Technical Report. UNFCCC.
- UNFCCC. (2022c). Implementation of Gender-Responsive Climate Policies, Plans, Strategies and Action as Reported by Parties in Regular Reports and Communications Under UNFCCC. UNFCCC.
- UNHCR. (2022). Gender, Displacement and Climate Change. The UN Refugee Agency.
- WHO. (2014). Gender, Climate Change and Health.
- World Bank. (2011). World Development Report 2012: Gender Equality and Development. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. (2021). Climate Change Action Plan 2021 - 2025. World Bank.
- World Economic Forum. (2022). Global Gender Gap Report.

Notlar

Danışmanlık Hizmetleri

Ekonomik Araştırmalar
ekonomikarastirmalar@tskb.com.tr

Meclisi Mebusan Caddesi No. 81
Fındıklı İstanbul 34427, Türkiye
T: +90 (212) 334 50 41 F: +90 (212) 334 52 34

TSKB Ekonomik Araştırmalar ürünlerine ulaşmak için aşağıdaki karekodu kullanabilirsiniz:

Dr. Burcu Ünüvar

Ekonomik Araştırmalar Müdürü
Baş Ekonomist

unuvarb@tskb.com.tr

Dr. Feridun Tur

Grup Yöneticisi
*Kalkınma Ekonomisi, Dış Ticaret, İklim,
Toplumsal Cinsiyet, Gıda Güvencesi*

turf@tskb.com.tr

Şakir Turan

Grup Yöneticisi
Makro Ekonomi, Finansal Piyasalar

turans@tskb.com.tr

Dr. Buket Alkan

Yönetici
Makro Ekonomi, Modelleme

alkanb@tskb.com.tr

Can Hakyemez

Yönetici
*Enerji, Enerji Verimliliği, Su,
Hava Kirliliği*

hakyemez@tskb.com.tr

Cem Avcıoğlu

Yönetici
*Dijitalleşme, İnovasyon, Sürdürülebilir
Turizm, Afet Dayanıklılığı*

avciogluc@tskb.com.tr

Dr. Emre Aylar

Yönetici Yardımcısı
*Makro Ekonomi, Finansal Piyasalar,
Genç İstihdamı*

aylare@tskb.com.tr

Yağmur Deniz Çufadar

Uzman
Toplumsal Cinsiyet

cufadary@tskb.com.tr

Başak Toprakçı

Uzman Yardımcısı
Gıda Güvencesi

toprakcib@tskb.com.tr

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
www.tskb.com.tr

T: +90 212 334 50 50 F: +90 212 334 52 34

E: info@tskb.com.tr